

Тема: Олена Пчілка (Ольга Косач). Розповідь про письменницю, що творила для дітей, та її родину. Ідея притягальної, захисної сили рідного дому (дому-фортеці) у творі «Сосонка». Сосонка як символ дому для хлопчика Івася. Час та місце дії у творі.

Мета: навчальна – ознайомити учнів із твором знаменитої українки – Олени Пчілки «Сосонка», розкрити зміст та особливість його побудови;

виховна – виховувати в учнів патріотизм, гордість за свою націю;

розвивальна – розвивати навички аналізу художнього тексту.

Цілі. Учні знають: зміст понять «оповідання», «експозиція»; особливості жанрової побудови оповідання, художні засоби;

Учні вміють: виразно читати пейзажні описи; «бачити» і «слухати» природу у творі; визначати жанрову приналежність твору, знаходити в тексті реальне і казкове.

Обладнання: книжкова виставка творів Олени Пчілки та спогадів про неї, портрет письменниці, презентація.

Перебіг уроку

*Діти – се наш дорогий скарб,
Се – наша надія, се – молода Україна.
Олена Пчілка*

Учитель. Ці слова належать людині, яка все життя присвятила справі розвитку української культури, невтомно й самовіддано працювала в ім'я відродження української нації. Звали її Ольгою Петрівною Драгомановою (за чоловіком – Косач). Її ім'я по праву займає почесне місце в одному ряду з такими українськими Берегинями, як Роксолана, Маруся Чурай, Леся Українка, Галшка Гулевичівна.

Перегляд презентації «Олена Пчілка»

Учитель. Цікаво, що друкувати свої вірші письменниця почала лише на рік швидше від дочки, славетної Лесі Українки. Підписувала їх псевдонімами «Олена Пчілка», «Бабуся Олена», «Олена Княжна», «Кочубеївна», «Колодяжинська», «Анжело» та іншими. А ще збирала й записувала народні пісні, видала альбом «Український народний орнамент». Як згадувала дочка

Ісидора, Ольгу Косач-Драгоманову на Волині, де проживала сім'я Косачів, називали Оленою, а оскільки вона багато працювала, то чоловік, Петро Антонович, порівнював її з бджілкою. Звідси відомий псевдонім «Олена Пчілка». Письменниця дійсно любила бджіл, їх невисипу працю, доцільну метушню. Там, де вона довго жила, заводила пасіку, хоча б три-чотири вулики.

Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням «Сосонка». Олена Пчілка – автор оповідання – використовувала багатство народнорозмовної мови. Тому в її творах знаходимо так багато слів із живої розмовної мови. Ось деякі слова, раніше вам невідомі, вони мають такі значення:

мірненька – зроблена в міру;

туряють – знуцаються;

гринджоли – сани;

на примості – вище від землі.

1. Коментоване читання твору.

2. Перевірка засвоєння учнями змісту оповідання.

- Які дерева ростуть у нашому краї?
- Про які часи розповідається у творі «Сосонка»? Доведіть свою думку посиланням на текст.
- Чому батько Івася Максим вирішив продати сосонку?
- Хто купив деревце?
- Чому після новорічної ночі сосонку викинули?
- Яка доля викинутого деревця?
- Чому Івась утік із панського двору?
- Як сосонка допомогла хлопчикові? Зачитайте відповідні місця у творі.
- Назвіть героїв твору. Визначте серед них головних героїв.

3. Закріплення вивченого матеріалу.

Заповнити таблицю, визначивши час дії, місце, героїв твору (Командна гра)

№п/п	Час дії	Місце дії	Герої
1.	Зима	Ліс	Сосни, берізки, ялини
2.	Перед Різдвом	Базар	жінка з паненятками, Максим, Івась
3.	Різдвяні свята	Будинок панів	Івась, панські діти
4.	Вечір	Ліс	Івась

Акродиктант за оповіданням Олени Пчілки «Сосонка»

1. Епітет до слова «осінь»

2. Якою наснилася сосонка Івасеві?
3. Застерігала сосонку не величатися так, все повторювала: «Чекай, чекай...»
4. Яблучками, горішками, цукерками деревце було...
5. Максимова кума в панському домі служила...
6. Івасеві з сосонки дали золотих горішків, цукерок у кошику, рибку і солодкого....
7. Доберіть синонім до слів ошатна, охайна, доглянута, прибрана

Ключі: 1. Смутна. 2. Осяяна. 3. Сорока. 4. Обвішане. 5. Нянькою. 6. Коника. 7. Акуратна

Домашнє завдання: стисло переказувати зміст оповідання «Сосонка», виконати завдання рубрики «Вчимося усвідомлено читати».

Тема: Дивовижна пригода. Художні засоби твору, особливості його жанрової побудови.

Теорія літератури: оповідання, експозиція.

Мета: навчальна – вчити учнів визначати основну думку твору, коментувати особливості жанрової побудови оповідання, художніх засобів у ньому;

виховна – довести п'ятикласникам, що у світі, який існує довкола них, є рідні люди – батьки, які захистять, допоможуть, є рідний дім, у якому затишно і цікаво;

розвивальна – удосконалювати навички аналізу художнього тексту.

Обладнання: текст твору, виставка малюнків, схема- таблиця «Сюжет та композиція художнього твору»

Перебіг уроку

**Відгукніться участю своєю
На крик зазивний і безмовний SOS
Людини, птаха навіть деревця!
В. Крищенко**

*Треба так жити, щоб
нікому зла не чинити!
Народна мудрість*

Фольклорна розминка. Прочитайте народні прислів'я (з'єднати стрілочками відповідні частини речень):

Доглядай землю плідну _____ посади троє
Зрубав одне дерево _____ як матір рідну
Не псуй джерела _____ онуки прокленуть

ВПРАВА « Мікрофон» Чи мають спільну тему або ідею ці прислів'я та оповідання, яке ви читали на минулому уроці?

Учитель. Олена Пчілка виявила блискучу майстерність в удосконаленні структури оповідання.

До мінімуму зведена передісторія, прямі портретні характеристики персонажів, майже нема розгорнутих пейзажних описів, письменниця збагатила засоби передачі авторської позиції, помітно підвищила смислове навантаження художньої деталі (деталь побуту, художня деталь). Розповідь від третьої особи дозволяє передати динаміку внутрішнього світу людини.

Олена Пчілка – майстер епічного жанру. У чому полягають його особливості? Розгляд таблиці «Жанрові особливості оповідання»:

- зображення однієї події;
- нетривкий час дії;
- невелика кількість дійових осіб;
- невеликий обсяг твору;
- прозова форма.

Виразне читання учнями цитат (Кожну з ознак, перерахованих вище, підтвердити цитатами з тексту).

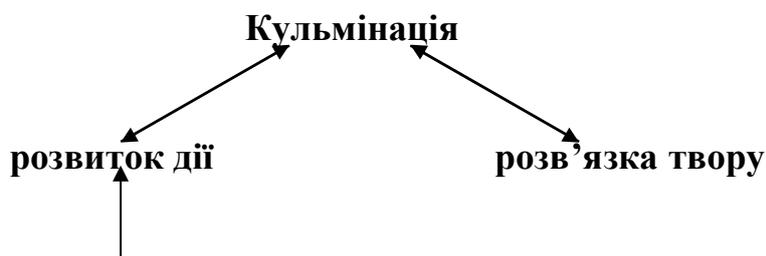
Послідовність роботи над будовою оповідання:

- 1.Знайти в тексті вказівки на час.
Як вони впливають на перебіг подій?
- 2.Визначити початкову та кінцеву ситуацію в розвитку подій?
- 3.Із чого починається пригода Івася?
- 4.Виділити етапи розвитку подій і дати їм назви. (Можна скористатися цитатами з тексту).
- 5.Назвати кінцівку твору. Чи можна було її передбачити?

Робота над матеріалом рубрики «Запам'ятай»

Повторивши складові сюжету, учні засвоюють поняття «експозиція».

Сюжет:

Бесіда

- Як письменниця описує хату?
- Знайдіть опис лісу. Зачитайте. Чим сосонка виділяється з-поміж інших лісових дерев? Якими рисами авторка наділяє деревце?
- Що трапилося з сосонкою? Чому вона потрапила до міста?
- Як Івась із батьком опинилися в панському маєтку? Якими видалися Івасеві панські діти? Чому?
- Якою стала сосонка? Чому вона хотіла, щоб її побачили липки? Чи довгим було величання сосонки?
- Як ви розумієте вислів «...і з людьми часто так буває!»?
- Чому снігурчик був байдужим до рожевих ланцюжків сосонки? Що він сказав?
- Як ви оцінюєте зміну імені Івася? Чи схвалюєте ви вчинок Івася? Чому? Чому батьки не насварили Івася за втечу?
- Чи стала сосонка у нагоді людям? Як саме? Чому сосонка хотіла, щоб про її пригоду дізналися сестриці?

Теорія літератури.

Учитель разом із учнями визначають тему (змалювання цікавої пригоди хлопчика Івася та самотньої сосонки), основну думку (призначення на землі), початок дії (знайомство з героями: сорока дізналася, що Максим зрубав сосонку і повезе на продаж у місто), розгортання подій (перебування в місті), кульмінацію (сосонка рятує Івася), розв'язку (Івась дякує сосонці).

Гра «Чарівна скринька».

У скриньці заховано листочки з характеристикою долі Івася та сосонки. Учні складають таблицю.

Івась	Сосонка
<p>Найшршій у сім'ї; 10 років. Цікава дитина - упросився з татом у город. Велике задоволення - спостерігає за прикрашанням сосни. Забирає викинуту сосну. Робить свято для хутірної дітвори. Не хоче бути попіхачем, наймитом. Бажає бути вільним. Рішучий крок - втеча.</p>	<p>"...така то вже хороша!" "...не дуже велика, але й не маленька..." "...зграбнесенька, круглесенька..., зелені глиці аж сяють, молоді пагонки, як свічечки" Запишалася, стала гордою. Хвалькувата. Сяє свічечками, ліхтариками. Гілля обчіпляє яблучками. Сяє, як зоря в небі. Рятує Івася. Дорогу людям вказує.</p>

Закріплення вивченого:

1. Розгадайте кросворд:

1. Яким було прізвище авторки оповідання за чоловіком? (*Косач*)
2. Хто приніс сосонці звістку про її майбутнє? (*Сорока*)
3. Ім'я Івасевого батька. (*Максим*)
4. Перед яким святом Івась із батьком поїхали в місто? (*Новий рік*)
5. Хто був байдужий до ланцюжків сосонки? (*Снігурчик*)
6. Нове ім'я Івася. (*Ванька*)
7. Під час якого свята Івась повернувся додому? (*Масниці*)

2. Рефлексивно-оцінювальний етап. Вправа «Мікрофон»

- Що з біографії Олени Пчілки вам запам'яталося найбільше?
- Що найбільше вразило в оповіданні? Чому? Чи хотіли б ви зустрітися з Івасем? Що б ви йому сказали?
- Які ознаки оповідання знаходимо в прочитаному творі?

Домашнє завдання: перечитати оповідання «Сосонка», скласти невелике оповідання про дівчинку та зірвану квітку.